

મસ્તીખોર માથુંક:

કિં. ૪ આના.

વિલાસ ઓફીસ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ

વારતા શું કરો છો ?

ગુજરાતમાં કોઈએ નહીં કરેલું સાહસ.

લંડન રાજ-રહસ્ય

અથવા

ધી મીસ્ટરીઝ ઓફ ધી કેટ ઓફ લંડન.

રેનોહડસની આ જગપ્રસિદ્ધ વારતાના દુનિયાની સઘળી ભાષામાં તરજુમા થયા છે. ગુજરાતીમાં આજ સુધીમાં ઘણા જણ નિષ્ફળ ગયા પણ અમેજ એ આખી સીરીઝ બાર ભાગમાં પુરી કરવાનું સાહસ ખેડ્યું છે.

નવ ભાગ તો આજેજ તૈયાર છે. એટલા વાંચો તેટલામાં ખીજ ત્રણ ભાગ તૈયાર થમ જશે.

ઇંગ્લંડના રાજા ખીજા અને ચોથા જ્યોર્જની ભયંકર પ્રેમલીલાઓ-લંડનના દહાની બૈરીએ તે પ્રિન્સ ઓફ વેલ્સની દલાલા-દરજણની દુકાનમાં ભયંકર પીશાયલીલા—કુંવારી રાજકન્યાને પેટે પુત્ર પ્રસવ ફાંસીને લાકડેથી જીવતો થયલો બદમાસ—ઉમરાવજીઓના વિચિત્ર પ્રેમ પ્રસંગો વિગેરે વિગેરે બનાવો વાંચતાં તમે ખાવા પીવાનું ભુલી જશો.

વિલાસ-ઓફીસ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૭૫૯ વર્ગિક .

પુસ્તકનું નામ મસ્તખોર મીરુડ

વિષય ૬- : ૩

મસ્તાખાર ગુઝિ નિ ૬૭!

જુવાની આવતાં દુનીઆ નવી નવી રંગ લાગે છે,
નીરખતાં જોખના પ્યારી હૃદયમાં લાલ લાગે છે,
અજબ એ પ્રેમના મોઢે અજબ છે રંગ મહોબતના,
બધા ડાહ્યા દિવાના થઈ જતા એ પ્રેમશાળામાં.

જુવાની દિવાની છે. ગંધા પચીશીના રંગ ન્યારાજ છે. દુનીઆમાં એવું કોઈ બેપગું પ્રાણી ભાગ્યે જ હશે, કે, જેને વીસથી ત્રીસ વર્ષ વચ્ચેની ઉંમરમાં કંઈક કરી ખતાવવાનો હક્કવા ચાલ્યો નહીં હોય! આ ઉંમરે ઘણા જવાનોને પાતળી કમ્બર અને મારણી આંખોવાળી કોઈ ગુલામ કે ચંપાનાજ સ્વપ્ના આવે છે કે કોઈને યધા અથવા વેપારમાં નામ કાઢવાની મહત્વાકાંક્ષા થાય છે, તો કોઈની લેખક, ઉપદેશક યાતો કવિ થવાની આતુરતા આ ઉંમરમાં વધતી જતી જણાય છે. દુનીયાના ડાહ્યા અનુભવીઓ આ પ્રકારની સ્થિતિને જુવાનીનો ઉન્માદ કહે છે, યાતો જીંદગીની શરૂઆતનો તનમનાટ ગણે છે. આજ પ્રકારની જ્યારે મેં પચીસમી હુતાશથી જોઈ મારે મ્હારી પણ સ્થિતિ હતી.

માણસને જ્યારે લેખક તરીકે પ્રસિદ્ધ થવાનો સન્નિપાત થાય છે ત્યારે પ્રથમ તો તે એકાદ બે પુસ્તકમાંથી તફડંચી કરીને પણ તે લેખને

પોતાના નામે પ્રસિધ્ધ કરવામાં પોતાની બહાદુરી સમજે છે. અનેક
પોતાં અને થોથાંને ઉથલાવીને તૈયાર કરેલો મહારા એક લેખ, બ્યારે
હું વાંચતો હતો, ત્યારે મહારા પુણ્ય ભાભીશ્રી એકાદ ગધેડાનું ચિત્ર
ઢાલીને તેમાં મહારાં નામ લખી તે ચિત્રને મહારા કોટ ઉપર લગાડવા
પ્રયત્ન કરી રહ્યા હતા. પરંતુ ભાભીશ્રીની એ ઉમેદ બર આવી શકી
નહિ કારણ કે ભાભીશ્રીના દરેલા ચિત્ર ઉપર મોટાભાઈની અચાનક
નજર પડતાંજ એમને એમના એ ચિત્ર સાથે પલાયન થઈ જવું પડ્યું.

આ મહારા પહેલોજ પ્રસિધ્ધ થયેલો લેખ અથવા કહો કે નિમંધ,
તે ‘આળસગન’; જેમાં ન્હાનપણથીજ છોકરાંને પેલા પારસીઓ કહે છે
જેમ અદરાવી દેવામાં આપણા હિંદુ લોકો પોતાની બહાદુરી માને છે.
મહારા એ લેખમાં—આળસગનની ખુરાઈઓ બતાવવામાં મહેં કંઈ પણ
કમાશ રાખી નહોતી, અને મહોટી ઉમરે પરણવાની સલાહ આપતાં
મનુસ્મૃતિના પંદર વિશ મ્મોક પણ સમર્થનમાં ટાંકી દીધા હતા.
આ લેખ “સમાજ” માસિકમાં પ્રગટ થયો હતો. આવો
મહન વિષય હાથમાં લેવા માટે મનમાંને મનમાંજ મગર થતો
હું જ્યાં બેઠો હતો ત્યાં ટપાલીએ આવી હિંદુસ્તાન તથા મુંબાઈ
સમાચાર સાથે એક પત્ર ફેંક્યો. પત્ર મહારા નામનો હતો, છતાં
અમારા વડીલ ભાઈશ્રી કોઈના ખાનગી કાગળો વાંચવામાં પાછા પડે
એવા નહોતાં. એકજ ઝપાટે એ કાગળ પરી કરેથી લઈ લેવાયો.
અને હું કંઈ કહું તે પહેલાં તો કાગળને ફેડાને તેઓ વાંચવા પણ
મંડી ગયા. લાચાર-મોટા ભાઈને શું કહેવું? “હિંદુસ્તાન” ખોલીને
મહેં છાપું વાંચવાનો ઢાંઘ કર્યો પરંતુ મહારાં ધ્યાન તો એ મોટા

બાઈના હાથમાં રહેલા કાગળ તરફ જ ચોટું હતું.

“ઓ પ્રભુ! કોનો કામળ હશે? એમાં શું લખ્યું હશે? શું કોઈ મિત્રે પૈસાની ઉધરાણી કરી હશે? વાતો કોઈ તંત્રી તરફથી લેખ મોકલવાને આમંત્રણ તો નહિ આવ્યું હોય?” વિગેરે વિગેરે વિચાર વમળમાં ગુમવાતો હિંદુસ્થાનના પાનાઓ ફેરવી રહ્યો હતો. ત્યાં તા મોટા બાઈના મુખ રૂપી મશીન ગતમાંથી તોપનો ગોળો છુટ્યો.

“અહ્યા ખંસી! આ તારા બાળલગ્નના લેખે તો બારે કમાલ કરી. લે-વીંચ આ રંગુનથી કાગળ આવ્યો છે. એને બિચારાને કોઈ બણેલી ગણેલી સુધરેલી કન્યા જોઈએ છીએ હા. હા. હા. હા. માણસો પણ કંઈ મુખાં પડ્યા છે ને!” આમ કહી હસ્તાં હસ્તાં એમણે એ પત્ર મૂકેને અડ્યો. પત્રમાં નીચે મુજબ લખેલ હતું

સવસતી શ્રી મુકામ મુંબાઈ બંદર મધે બાઈ બંમીધર કુડલાકર જોગ શ્રી રંગુન બંદરથી લખતંગ ડાયા માંડાના જેશી કરસન વાંચજો બાઈ અતરે સરવે ખુસી મઝામાં છે આપ સહુ પણ ખુસીમાં હસો. બીજુ તમારો “સમાજ” ના એકસો સોતેરમે પાને આવેલો બાળલગ્નનો લેખ વાંચીને અમો બહુજ ખુસી થયા છીએ. તમારો લેખ વણાજ સારો છે. બાળલગ્ન આપણી હિંદુની બધી નાતમાં વણાજ થાય છે અને તે ખરાબ રીવાજ છે. તો તેવા ખરાબ રીવાજોને હવે આપણી નાતોએ બંધ કરવા જોઈએ હવે મારી એક અરજ છે. તે એક મારો દીકરો નામે નામે અંગરેઝી સાત ચોપડી ભણ્યો છે. હાલ તે કાનપુરમાં મોટી સરકારી હાઈસ્કૂલમાં સો રૂપીઆના પગારથી

નોકરી કરે છે. ઉમર વરસ પચ્ચીસની છે, તો તેને માટે બહેલી બહેલી સુધરેલી અને રૂપાળી કનીઆની જરૂર છે. આપણા ભોકો સોકરાને નાનપણથી પરણાવે છે પણ એમને ખબર નથી કે માટ-પણમાં પરણાવેથી કેટલો ફાયદો થાય છે. એતો એમજ માનતા હશે કે સોકરો મોટા થઈ ગયો છે અને એને કોઈ કનીઆ દેતું નહિ હોય માટે આપણે પણ તો દેવી. કન્યા તો ઘણી મળી રે છે પણ નાનપણમાં ન પરણાવ્યો અને બણાવ્યો તો હવે તમારા ધ્યાનમાં કોઈ પંદર સોળ વરસની બહેલી ગણેલી અને રૂપાળી કન્યા હોય તો લખશો. મેં તંત્રી પાસેથી તમારૂં સરનામું મંગાવ્યું છે. અને તમે અમારી નાતના છો તેથી તમને આટલી અરજ કરું છું. કદાચ કન્યાના બાપને પૈસા જોતા હશે તોય ખાનગીમાં આપસું. કારણ કે કન્યા વિક્રયનો રીવાજ પણ ખરાબ છે માટે ખુલી રીતે અમે પૈસા નહિ આપીએ. ખાનગીમાં જસો ચારસો તમને પણ આપવાનો અમને વાંધો નથી એટલે તમારા ધીઆનમાં કોઈ હોય તો કૃપા કરીને લખી જણાવશો. અમારું સરનામું ચુડીમરા ડાયા ગાંડાને પોચે. ડે. મોતી બજાર મુ. રંમુન બંદર પોચે. એમ કરશો. એજ અરજ લખીતંગ ડાયા ગાંડા હસકત પોતાના સહ.”

મોટા મોટા અક્ષરે બરેલા આ કાગળના ત્રણ પાના ઉપરથી એટલી તો ખાત્રો થઈ કે બિચારાનો મનો વાંઠો છે એટલે મને દલાલી ખટાવવાની ઇચ્છાથી એકાદ કન્યા શોધી આપવાનું બાપશ્રી લખી જણાવે છે.

અમે બંને બાપશ્રી એની મુખાંધ ઉપર ખુબ હસ્યા. સાર બાદ

“હિંદુસ્થાન” અને “મુંબઈ સમાચાર” ઉપર એકાદ ઉઠતી નજર ફેરવી તો તેમાં પણ “જોષએ છીએ એક કન્યા” ની એજ મહાશયની જાહેર ખબર જોઈ.

જમતાં જમતાં મેં વાતચીત શરૂ કરી “મોટાભાઈ ! એમને શું જવાબ આપવો છે ?”

“તે જવાબ હું પોતેજ આપીશ તારે એની પંચાત્ કરવી નહિ” મોટાભાઈના મગજની સ્ટીમ વધેલી જોષ આપણે પણ પુછપરછ કરવાનું માંડી વાળ્યું પરંતુ જમીને મેડી ઉપર જતાં જતાં મોટાભાઈના મુખમાંથી નીચેના ઉદ્ઘારો મ્હારા સાંભળવામાં આવ્યા.

“એવા લોકોને તો ખરાખર નસીહત આપી ઠેકાણે લાવવા જોષએ કે સાબા ફરી કાઢને દલાલ બનાવવાનું શુધી જાય.”

(૨)

ઉપરની વાતને ત્રીજા દિવસનાં બહાણાં બહાચાં હશે. ત્યાં એક દહાડે સવારના મ્હા પાણી પીતા પીતા અમો બન્ને ભાઈઓ અમારી કોલેજની સોસીઅલ ગેધરીમાં બબવાએલ “શક્તિ હૃદયની” સમાલોચના કરી અમારી જાતને સાક્ષરોમાં ખપાવી રહ્યા હતા. એટલામાં મોટાભાઈના નામનો એક તાર આવ્યો.

તારમાં લખેલ હતું—

Starting to-day's Steamer Lhasa receive
Tuesday morning.

Nagji Dahyalal.

“કોનો તાર છે ?” મ્હેં મોટાભાઈને પૂછ્યું. પરંતુ વિચારમાં પડી ગયેલા મોટા ભાઈએ જવાબજ ન આપ્યો. અને મારી શી તાકાત કે ફરી વખત હું પણ પુછી શકું ?

આખરે ભાઈશ્રીની ગેરહાજરીમાં મેં તાર પણ વાંચી લીધો. તાર વાંચતાંજ અંધારા ઝોરડામાં હલેકટ્ટીક સ્વીચ દાખતાં જેવો પ્રકાશ થાય. જેવો પ્રકાશ મારા મગજરૂપી ઝોરડામાં પડેલો. અને આ આવનાર મહેમાન તે અન્ય કોઈ નહિ પરંતુ પેલી મણેલી મણેલી સુધરેલી અને રૂપાળી કન્યાના હાથના ઉમેદવાર કાનપુરની સરકારી હાઈસમાં સો રૂપીઆના પગારદાર—“શ્રીમાન નાગાભાઈ” પોતેજ હતા.

ત્યારે તું મોટાભાઈએ કોઈ કન્યાની સાથે ઝોમનું ચોકું મેસાડી આપ્યું હશે ? જો કે આવા કુકામમાં મોટાભાઈ હાથ નાખે ઝોમ માનવાને મારું મન સાફ ધસીને ના પાડતું હતું છતાં માથુસના પેટની અને સમુદ્રની ઉંડાઈની કોઈને ખબર પડે છે ? ખરો ?

મંચળવારે સવારે મોટાભાઈએ મ્હેમાનોના સ્વાગતની સઘળી તકવારીઓ કરી રાખી અને એ તકવારીઓ માટે બાબીશ્રી ઉપર બેલજીઅમમાં ઝોન્ટવર્પના કિલ્લા ઉપર જેમ જમૈનીની મશીનમનો છુટે તેમ કુકમો છુટવા લાગ્યા. બાબીશ્રીની કુચુટી પુરી થતાં મ્હારો વારો આવ્યો.

“બસીધર, ઉપર આવ” મોટાભાઈના કુકમ મુજબ હું ઉપર ગયો.

“ને બંસી, હું કહું તે પ્રમાણેજ ત્હારે કરવાનું છે વધુ ડાહ્યો. અઘણ તો માથું ભાગી નાંખીશ સમજ્યો?”

“આજ. આ કપડાં પહેરી લે અને આજના નવા ખેલની કેરકટર બરોબર ભજવી બતાવ.”

બહાલા વાંચક! અન્યથા નહિ થતો. એકજ મિનિટમાં આજો પ્લોટ મારા મગજમાં જોડવાઈ ગયો.

ભાભીત્રીના કપડાં અને શકિત હૃદયમાં ખેલ માટે લઈ રાખેલી કોલેજમાંની વીગ વિગેરે સ્ત્રી વેશ જોષનેજ મ્હારી કે પછી નામજીભાઈની કમળપત્ની આવી પહોંચી એ વિચારે પાંચેક મિનિટ તો હું બોધા જેવોજ ઉભો રહ્યો.

“ચાલ જલ્દી કર-આમ ઝડપા જેમ ઉભો થુ છે ! સ્ટીમર પહોંચી આવી ગઈ હશે.”

ખેર આજો-મોટાભાઈ પોતેજ જ્યારે આ નાટકના સુત્રધાર છે તો મ્હારાથી તો કેમ પડાય ?

ત્રિશ્વર પાસે. આપનો આ દોસ્ત ‘બંસીધર’ માંથી મધુબંસરી ઉફે બસરીબાળા બની ગયો અને દરવાજાની દ્વારમાંથી છાતી રીતે આ લખાણો જેવા માટેજ ખાસ આવેલા ભાભીત્રીએ આખી જીંદગીમાં જોએલા એકજ “સૌભાગ્ય સુંદરી” નામના ખેલનું ગાયન લલકાર્યું.

“પહેરી...બોળા બટકાં મટકાં કરતાં આભ્યાં
રંગે...બોળા સાડી જોઢીને મન લોભાભ્યાં
હવે શરમાજો ઠાલા

શાના હીયરજી મહારા”.....

ત્યાં તો મોટાભાઈએ ભાભીથી ઉપર ડોળા ધુરકાવ્યા ઝોટલે માથન
અટકી પડ્યું અને અમે બંને ભાઈઓ-કહો કે હવે તો ભાઈ-બહેન
નીચે બોલાવેલી ટેકસીમાં ગોઠવાયા અને મોટર એલેક્ટ્રીકાન્ડ્રીઆ ડોક
તરફ રવાના થઈ.

ડોક ઉપર પહોંચતાં અગીયાર વાગ્યા. સ્ટીમર આવી ગઈ હતી.
ઉતારાઓની ભીડને વટાવી અમે સ્ટીમર પર પહોંચ્યા કે બધાં નાગજી.
ભાઈની સ્વારી અમારી રાહ જોઈનેજ હજી હતી.

મોટાભાઈએ શેકહેન્ડ કરવા હાથ લંબાવ્યો, ઝોટલે નાગજીભાઈએ
શેકહેન્ડ કરી અને એક તીરછી નજરીમાંથી આ સેવકને ધાયલ
કરવાનો અમારા નવા મહેમાને પ્રયત્ન કર્યો.

વાંચક દોસ્ત ! ધાયલ કોણ થયું હશે તે તો તું જ સમજી લેજે !
ત્યારબાદ સામાન ઉપકાવી અમારી ત્રીપુટી પાછો ટેકસીમાં આવી
અને થોડીવારમાં તો અમે ઘર ભેગા પણ થઈ ગયા.

પણ ખરી મુશ્કેલી તો હવેજ આવવાની હતી. કારણ કે ભાભી
ને જોતાં મહારે તો શરમથી મરવું પડતું હતું. લાચારીથી એવી
સ્થિતિમાં મહારે આખો દિવસ કાઢવો પડ્યો.

બંદર પર સામે જવાની અને ઘરમાં પણ નાગજીભાઈની હાજરીમાં
ધુટી હરવા ફરવાની રીતથી મોટાભાઈએ અમારા કુંડુને સુધારક

તરીકે ઝોળખાવ્યું. ફક્ત સાડું નક્કી કરતી વખતેજ મ્હારી હાજરી મ્હાટે મોટાભાઈએ વાંધો ઉઠાવ્યો હતો.

આખરે તપાસ કરતાં બાબી સાહેબયી ખબર મળી કે સાડું બે હજારમાં નક્કી થયું. યા ખુદા ! હવે તો મ્હને પણ મોટાભાઈ ઉપર શક આવવા લાગ્યો ! !

“મોટાભાઈ મ્હને બાયડા જેવા બાયડાને બાઈડી બનાવી વેચી નાખવાજ માગે છે કે નામજીભાઈને થોડો વખત બનાવી પછો એમની ઝાટકણી મ્હાડી ન્હીલે મ્હોટે પાછા કાઢવા માગે છે ?” એની મ્હને કશી સમજણ પડી નહિ. આખરે રાત પડી. રાત્રે પણ એ વિચારોએ મ્હને હંધ આવવા ન્હોતી દીધી. વિચારમાં ને વિચારમાં મધ્યરાત્રી વીતી ચુકી હતી. બે વાગ્યાનો વખત થયો હતો. નારી વેશ કાઢીને સુવાની તો મ્હોટા ભાઈની મ્હને જખત મનાઈ હતી, ઝોટલે શ્રીયુત ગોવર્ધનરામના સરસ્વતી ચંદ્રમાં આવતી અલકકંડારોરીના વણન પ્રમાણે આપણા રામ પલંગમાં ચત્તાપાટ પડ્યા પડ્યા ઉઘવાનો ડોળ કરી નામજીભાઈ રૂપી જમાલ મીયાંની રાહ જોઈ રહ્યા હતા ! અને સાચો થયું પણ તેમજ !

રહામેનાજ રમમાં સુતેલા શ્રીયુત નામજીભાઈ મ્હારીજ પ્રસંસાના શ્લોક કંઈક મેઘદુતમાંથી અને કંઈક આપમેળે બનાવીને ગાઈ રહ્યા હતા.

નારી વેશ નહિં હંચી નીચી પુટકા માત્રવાળી

સુતી હોયે સુતનુ સરખી ખાટલામાં રપાળી

લોકે આવે ત્વરીત જમને રોકેથી ચાંપુ હોયે.

સાટું નકી મધ ગયું પછી શમે જાનીજ લખએ ?

શ્લોક પુરો થયો. અને આસ્તેથી બારણું ખુલ્યું. મેં ઉંઘવાનો ડાળ ચાલુ રાખ્યો. હૃદયના ધમકારાની ગતી એટલી બધી વધી કે હમણાંજ જાણે હૃદય બંધ પડી જશે એમ લાગ્યું, છતાં જેમ તેમ કરી હિમત રાખી મહેં મહારં નાટક ચાલુ તો રાખ્યું.

મહારા પતિરાજ આવ્યા. એના હાથમાં એક ફોટોગ્રાફ હતો. પંલગ પાસે આવી તેણે મહારા—

“ ગૌર ગૌર માલ લાલી, યૌવનની બહાર ન્યારી ”

એવા સાંવરી સુરતના મુલાયમ ગાલો તરફ મીટ માંડી ચોડીવાર જોવાજ ક્યું. વળી પાછું દરવાજા તરફ જોઈ ખાત્રી કરી કે કોઈ જોતું તો નથી ને ? નાગજીભાઈની નજર દરવાજા તરફ હતી તે દરમિયાન આડી નજરે એમના હાથમાં રહેલ ફોટોગ્રાફ પણ મેં જોઈ લીધો.

બાપરે ! મોટાભાઈયે પણ કમાલ કરી ! “ શંકીત હૃદયમાં ” મારા સ્ત્રી પાઠમાં પડાવેલા ફોટાનો ઉપયોગ મોટાભાઈએ આ અક્ષરના ઓથમીરને હજી બનાવવામાં કરેલો જાણી મારી અન્યખીતો. પાર રહ્યો નહિ. પરંતુ આ પ્રપંચ નાટકનો છેલ્લો અદ્યુત સીન તો હવેજ આવવાનો હતો.

બારીમાંથી ડોકીયા કરતી મંદા મારા મુલાયમ ગાલો ઉપર અમી વરસાવી રહી હતી. અથવા કહો કે મંદ્રના એ ઉજાસમાં મારે કૃત્રિમ સૌંદર્ય મનખતું ખીલી હડ્યું હતું.

નામજીભાઈની વિહવળતા વધી. અને એમને પ્રેમનો સનેપાત ચાલુ થયો.

“અહા બંસરી, બંસરી, તારા પર હું ઘેબો થયો છું. ઓ મીઠી નિદ્રામાં સુતેલી પ્રીય બંસરીબાળા, તારી નિદ્રાને ત્યાગી મને બેટા.”

અચાનક પરાણે રોકવા છતાં ન રોકાય એવા હાસ્યના ધ્વનિથી નામજીભાઈ ચમક્યા. આસપાસ નજર કરી પરંતુ કોઈને નહિ દેખતાં પોતાનાજ મગજનીજ ખાલી જમણા સમજી પાછા પલંગ ફરે આવી હતા રહ્યા.

ધીરે ધીરે હોંમત ભેગી કરી મારા હાથને પોતાના હાથમાં લીધી. રહેજ દાખ્યો પણ ખરો.

ગાઠ નિંદ્રામાંથી ચમકાને જાગી જવાનો મેં ડાળ ખતાવ્યો અને એક જીદ સ્મીતથી નામજીભાઈની શુષ્કબુદ્ધિને બેકબેના અખાતમાં મોકલી દીધી.

પ્રેમનું નાટક બજવવું અને તે પણ આવા કફોડા સંજોગોમાં એ તો વાંચક, જેને વીતી હોય તેજ જાણે.

“બહાલી, હવે મારા આજથી તું મહારીજ છે” એમ કહી મહારા પરવાળા રામ (બાલ રંમથી રંજેશ) અધરોષ્ટ્રનું અમીપાન પીવા નામજીભાઈ આગ વધ્યા. ફક્ત એકજ ચૂંબનની મઝા ! પામણ બનેલા નામજીભાઈએ ચૂંબ્યન લેવા પોતાના મુખ પાસે મહારં મુખ લાવવા મહારા માયાનો અંબોડો પકડ્યો.

“અરે ! હાં હાં ! જરા તો શરમાજો ! મારી બાબીને ખબર પડશે તો મને જીવતીજ સજગાવી મેલશે ?” મેં કાતીલ નેણુ બાણુ મારી નાગજીભાષ્યી જરા દુર ખસી જઇ જેમ બને તેમ મીઠો અવાજ કાઢી કહ્યું.

મારો મધુર અવાજ સાંભળી તે ખીસ્કો તેને રજેરમે કામની જવાબા સજગી. મદન જવશ્યી તેનું શરીર ચરચર ધુજવા લાગ્યું. તે મનુષ્ય થીને મઠંટ બન્યો.

“અય દિલબર ! તારા જેવી શીખેલી, બણેલી મણેલી નવેલી નવોહા નયનશરથી નેત્ર મણીને રીઝવવાને બદલે આમ શરમાય ? છટ નોન્સેન્સ !

“દિલબર મન હરનાર આ પ્રિયતમને બેટી પડો,
આલિંગનો ચુંબન ચક્રી દિલદાર કેરું મન હરો.
બહાલી ! રસીલી ! ચંદ્રવદની ! કમલનયની ! જો પ્રિયે !
તુજ દાસ હોજો સામને તેની તુષા પુરી કરો.”

નામજી મમે તેવો મુરખ હશે. પણ તે આવો શીઘ્ર કવિ પણ હશે તેની મને ખાત્રી ન હતી. તેનું જોડકણું વાંચી મેં રિમત હાસ્ય કયું.

“પ્રેમને પંથે પળતાં ઉતાવળ ના કરીએ.

નવોહા નવેલીને મળતાં અધીરા ના થઇએ.”

મેં પણ કવિતામાંજ વાત કરવા માંડી.

“ધન્ય હો, અય મારી મસ્તીખોર માથુક ! મારી રૂપમુંદરી મારા પ્રુનેજીગરની સૂર્યકુમારી ! તારા તેજસ્વી રૂપકિરણોમાંથી માલ-

વપતિ મુંજ અને પૃથ્વીવલ્લભ પાકરો. તારા જેવી સૌભાગ્ય
સુંદર દેવકન્યા મેળવી હું સંસાર લીલામાં શ્રીકૃષ્ણ સુહામનો નાટક
મળવી જગતને વીરમર્જનાના પાઠ ભણાવીશ. અય મારી બંસરી-
બાળા ! તું પાગલ મણુ કે મુખ ગણુ હવે તો તારા આ ગુલામને
તારા અધરામૃતનું પાન કરાવ-સેવકને સ્વર્ગ સુખનો હાવો અપાડ—”
નાગજીભાઈ નાટકી અદ્યથી બોલતા ફરી મારી પાસે આવી મારો
હાથ પકડી હતા.

“બંધુ ! મને તો બા શરમ આવે છે !”

“અહા ! શું તારો નખરો ! અજબ છે તારો છણકો ! સુંદરી !
બંસરી ! બાળે ! મીનાક્ષીની ! સુમધુર બીષીણી ! આવો, આવો, આ
તરસ્થાને અમીરસ પાછ તૃપ્ત કરો.” હવે તે વીદ્યો. તેણે મારા
ગળામાં હાથ નાખ્યો. તેનો હાથ મારા અંબોડા પર પડ્યો અને એ
કામીએ મને સુખન લેવા માટે જોસથી નજીક ખેંચ્યો !

પરંતુ સુખદાન અલ્પ હ ! સલાનાશની કમળજીતી ! તેના હાથના
જોસથી મારી અંબોડાવાળી વીગ ભાઈશીના હાથમાં રહી, અને
મારું પોકળ પુટી મયું. મારું માથું બોડકું અર્ધ જવાથી નાગજીભાઈ
ઠંડાગાર જેવા થઈ ગયા ! આ સમયનો તેનો ફોટો લેવા માટે ત્યાં
કોઈ ફોટોગ્રાફર હાજર નહોતો તે ખરેખર કમનસીબી હતી. હું
“બંસરીબાળા” એકદમ મરદ થઈ ગયો તેથી મને પણ શરમ આવી
જરા ગભરાટ પણ છુટ્યો—છેતરાયલો—નિરાશ થયેલો કામી બુસ્સે

અમં મને મેથીપાક જમાડી દેશે એ બયથી હું ત્યાંથી હું બોલકે
માથે મુઠીઓ વાળીને નાઠો.

ધડાક કરતો બારણાં બોલીને આગળ હું અને પાછળ મહારા
પતિરાજ નામજીભાઈના પમના ધમધમાટથી દાદર માજી રહ્યો. ત્યાં
અરધે દાદરેજ મોટાભાઈ અને બાબીને હસ્તાં હસતા ઉભેલાં મહેં
જોયાં. એમની તરફ નજર પશુ નહિ કરતાં હું તો સીધો મહારા
રૂમ તરફ ધસ્યો અને રૂમનો દરવાજો અંદરથી બંધ કરી એકદમ
આરામ ખુરશી ઉપર પછડાયો ! !

ત્યાર પછી શું થયું તેનું મહત્ત્વ જાન નથી. પરંતુ પાડોસીઓ
કનેથી પૂછતાં સવારે બપોર મળી કે અમારા આખા કુટુંબને તેમજ
અમારી એકાંતેર પેઢીને સરસ્વતીથી નવાજતા આ “મસ્તીખોર
માશુક” ના પૂરા પંદર કલાકના મહારા પતિરાજ શ્રોત્ર
નામજી ડાહ્યાભાઈ રંગુનવાલા તેજ રાત્રીના બે વાગ્યે પોખારા ગણી
મમા હતા.

રંગૂન જઈ એમણે જીવનના પિતાશ્રીને આ વિતકની વાતો કહી
હશે કે કેમ તે તો પ્રભુ જાણે ! પરંતુ એટલી તો હું ખાત્રી આપું
છું કે તે દિવસથી એ મુખ શિશમણીએ ભણેલી મણેલી અને
જોખનના બહારમાં મહાલતી કાઢ “મસ્તીખોર માશુક” શોધવાના
કસમ ખાધા હશે !

બંસીવર (કુંડલાકર)

તમે મુંબઈના લહેરી લાલ છો ?

મુંબઈના રાત્રી રહસ્યો જાણો છો ?

અધિકારના પરદા પાછળ થતી પાયમાલીથી સાવધ
થવા ચાહો છો ?

તમારેજ માટે એક રસીકું પુસ્તક

માયાની પૂતળીઓ

યાને

એક આશકની સાત માથુકો.

આ રંગીલા આશકની એક એક પ્રેમકથા તમને અનેક જાતની
પાયમાલીમાંથી બચાવી લેશે.

પાંચ પાંચ ચિત્રો સાથે—

કિંમત રૂ. ૧-૪-૦.

વી લા સ ઓ શી સ,

બજારમેટ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.

બબ્બાની બા.

(હાથની ધરતીનું નામ ન દેવાથી થતી કચુંબરની રમુજ કહાણી.)

નાંચક, તું પરણેલો હોય, વિધુર હોય, મા વિવાહીત હોય મા વાંઠા અલાયન્સનો પ્રમુખ યા મેમ્બર હોય છતાં પણ તું સમજી શકીશ કે મારે ઉપરનું મથાળું શા માટે લખવું પડ્યું ?

હા. હું કદાચ લખી નાખત કે મારા ગૃહિણીદેવી સરલા..... (અરે બેરીનું નામ દેવાઈ ગયું) તો તું જરૂર મને “નફટ” યા “ફાટી ગયેલો” અથવા “ઉખડી ગયેલો” ધારત અને તેથીજ મેં એનું નામ ન લખતાં “બબ્બાની બા” લખવાનું પસંદ કર્યું છે. પણ બબ્બાની બાને” બોલાવવામાં કેવા ગોટાળા થઈ જાય છે તે નીચેના દાખલા ઉપરથી સમજાઈ જશે.

એક વખત હું અને મારો મિત્ર તેના સાસરે ગયા. તેની સ્ત્રીને મેં નજરો નજર જોઈ ન હતી. પણ તેની ઉંમરનો અડસટ્ટો, ૧૭ કે બહુ બહુ તો ૧૮ વરસ હશે એમ મને લાગ્યું. તેનું નામ મણીબૌરી હતું.

તેના સાસરામાં પગ મુકતાંજ બુમાબુમ થઈ રહી. “ઓહો ! જમાઈરાજ આવ્યા.”

“અલી જમની ? દમની ? રેવત્રી ? ચેરલી ? મણીના વર આવ્યા” એમ કહી મારા મિત્રની સાસુએ પોતાના જમાઇને ઓળખાવ્યા.

લગભગ એ કલાક પછી અમે જમવા બેઠા. પાટે બેઠા પછી મારા મિત્રના સસરાએ કહ્યું.

“મણી કંસાર લાવ.”

મારા મિત્રની સાસુએ અખોટીયું પહેર્યું હતું અને લાજ કહાડી હતી. તેજ પીરસવા બેઠી હતી. તેણે કંસાર પીરસ્યો. હું તેનું મ્હેં જોઈ શક્યો નહિ. હું વિચારમાં પડ્યો કે ‘આ મારો મિત્ર વીસ વરસની ઉંમરનો છે અને આ તેની બેરી તો ૩૫-૪૦ વરસની દેખાય છે’ મને ખબર નહિ કે બેરીનું નામ ન દેવાય તેથી તેના સસરાએ તેને “મણી”ના નામથી સંબોધીને બોલાવી હશે.

બોડીક વાર થઈ એટલે મેં ચોકસાઈ કરવા કહ્યું.

“ભાબી ! જરા ઘણ લાવજો” એટલે તેની સાસુ ઘણ પીરસી મઠ. આથી મારી ખાત્રી થઈ કે ભાઈજાંઘ કન્નેડામાં છે મેં તેને “ભાબી” કહી તે વખતે મારા મિત્રે મને કોણી મારી હતી. વળી તેના સસરા મુછમાં હસ્યા. પણ મને મેં કરેલા મંબીર ગોટાળાની સમજ ન પડી.

જમી ઉઠ્યા આદ્ય મેં તેને અમે જ્યારે એકલા હતા ત્યારે પૂછ્યું.

“કેમ ભાઈ, જમતાં જમતાં સીધા ન હોવું રહેવાવું ? સાસરે વટ પાડતા હશે કેમ ?”

“અરે મુખના સરદાર, તેં આજે ગંભીર ગોટાળો કર્યો છે. મારી સાસુ તારી બાબી શી રીતે થાય ?

“એટલે ? કેમ વળી તારી વહુ મારી બાબી ન થાય ? પીરસવા તારી સાસુ આવી હતી કે વહુ ? તારા સસરાએ એકબુ કહ્યું હતું કે “મણી, કંસાર લાવ.”

“અરે એ તો મારી સાસુ હતાં.”

“હે !” અમે બંને હસી હસીને થાક્યા.

“ત્યારે તારા સસરાએ એમ કેમ કહ્યું કે “મણી, કંસાર લાવ ?”

“ત્યારે શું એમ કહે કે બમની (તેની સાસુ) કંસાર લાવ ?”

“અલખત, એમ ન કહે તો તારી વહુએ પીરસવા આવવું હતું.”

“એસ એસ ગલ્લલા ! આપણે બેડા હોષએ અને એ પીરસવા આવે કેમ ?”

“અલ્યા એ તે કોણ ?”

“તારી બાબી.”

“કહ.”

“લાલ સહલાવાળી.”

એવામાં બૂલેચુકે તેની સાળા લાલ સાલો પહેરી ત્યાંથી પસાર થઈ.

“આ તારી વહુ ?”

“અરે જો જે બેલતો ! એ તો મારી સાળા થાય.”

“ત્યારે એણે પણ લાલ સાલ્યો પહેર્યો છે.”

“તેથી શું ?”

“આંધળે બહેરું કુટાય. નામ શું છે ? મંછા, જમના, કાન્તા,
શાન્તા, કપીલા, કમળા મણી.....

“એ એ” ઝટ લઈને તે બોલ્યો.

“શું એ એ નામ છે ?”

“ના છેલ્લું.”

“છેલ્લું નામ કમળા.”

“ના ના.”

“ત્યારે બસી મરને.”

“મ.....

“મંછી ?”

“ના-મ-પછી છી.”

“મંછીછી ? આ નામ તો આજેજ સાંભળ્યું.”

“ના.....” તેણે આબુઆબુ બોલું અને ધીરેથી મારા ઘાનમ
કણ “મણી.”

“ત્યારે ક્યારેના બોલતો કેમ ન હતો ?”

“વહુનું તે નામ દેવાતું હશે ?”

“હા. હા. નહિ તો આ ગેરાળો તેં કયોં એવો થશે.”

વાંચક, જખાની જાને નામથી ન બોલાવવાથી થયેલો ગોરાળો નંબર વન.

*

*

*

એક દિવસે હું ઓશીસમાંથી ઘેર જવા તૈયાર થયો. એવામાં મારો પાડોશી આવ્યો.

“ભાઈ, જરા કિકાને કહેજો હું મોડો આવીશ. જમવાની વાટ ન જુએ.”

હું તેને ઘેર મથો અને તેના પાંચ વરસના બાળકને કે જે બહાર રમતો હતો તેને કહ્યું.

“ભાઈ, તારા બાપા મોડા આવવાના છે, માટે જમવાની વાટ ન જોશો.”

છોકરો રમવાની લતમાં બૂડી ગયો, અને જમીને સુષ રહ્યો.

અઠ વાગ્યા, નવ વાગ્યા. દશ વાગ્યા, પશુ મારો પાડોશી ઘેર ન આવ્યો. આથી તેની સ્ત્રીને બચ પેટા અને ડરવા લાગી. બીચારીએ આંધેણુ પકડી નહિ. બાર વાગ્યા. એ તો ધણી ગભરાઈ ગઈ. નકી કંઈ અકસ્માત થયો હશે એમ ધારી રડવા લાગી.

એવામાં તેનો પતિ આવ્યો. પત્નીને રડતી જોઈ તે સમજ્યો કે કિકા સખત માંદો થયો હશે. આથી તે સીધો ઉપર ગયો અને કપડા કઢાડી નીચે આવ્યો.

“કેમ કિંમો બહુ માંદો થઈ ગયો છે ?”

“ના.”

“ત્યારે શું હવું કે તું રડતી હતી ?”

તમે અત્યાર સુધી આવ્યા ન હતા તેથી ચિંતા ન થાય ?”

“મેં કહેવડાવ્યું હતુંને કે હું મોડો આવીશ.”

“અહિં તો કોઈ કહેવા આવ્યું નથી.”

“ઠીક.”

સવાર થયું. હાતથ કરતાં કરતાં તેણે વાત કહાડી અને મને કહ્યું.

“તમારે ભરોસે રહીયે તો આવુંજ કરો કે ?”

“કેમ બાઈ ?”

“જાઓ જાઓ મારા સાહેબ ! એટલુંજે કાંઈ નહિ કે હું

મોડો આવીશ ?”

“અરે શું વાત કરો છો ? કિંકારે કહ્યું હતું.”

“કિંકારે કહેવાનું હોય ?”

“કેમ તમે કિંકારે કહેલુંને ?”

“અરે એ તો સમજી લેવાનું કે એને કહેવાનું.”

“હા હા-મેં પણ કિંકારે કહેલું.”

“અરે કિંકારે નહિ તમારી બાબીને કહેવાનું.”

“ત્યારે સાહેબ ! એમ કહેવું હતું.”

“જાઓ જાઓ મારા સાહેબ.”

વાંચક, આમાં ભૂત કોની ?

*

*

*

એક દિવસ પરમામથી મારી ફાંદનો છોકરો, તેની સા અને નાનો પુત્ર આવ્યા. છોકરો તેની માના ખોળામાં બેઠો. એવામાં કિકાની માથે બુમ મારી ? “ કિકા ?”

બીજી રૂમમાં હું અને કિકાના બાપા બેઠેલા હતા.

“કિકા” સાંભળી તે વાત અધુરી મુકી ઉભો થયો.

“એ તો તમને નહિં કિકાને બોલાવે છે” મેં તેને કહ્યું.

“ના, ના મને બોલાવે છે” કહી તે તેની પત્ની પાસે ગયો. હું પણ તેની પાછળ ગયો.

“કેમ ?” તેણે પૂછ્યું.

“કાલ જવાનું છે.”

“કેમ બાબી ! કિકાને બોલાવ્યો હતો કે મારા બાંધને ?” હું વચ્ચે પુરાયો.

“એમને.”

“કોને ?”

“તમારા બાંધને.”

“ત્યારે “કિકા” કહીને કેમ બુમ મારી ?”

“ત્યારે શું કહું ?”

“કેમ વળી પતિને કયા નામથી સંબોધવા તે નથી જાણતા ?”

“ના જ. સંભળાવો.”

“સાંભળો, નાથ, પ્રાણપતિ, પ્રિયતમ પ્યારા વહાલા, આંખના તારા, શીરતાજ, હૃદયાધીશ, હૃદયેશ્વર મુકુટમણિ, સૌભાગ્યચંદ્ર.....

“બહુ થયું હવે.....તમારી વહુને શિખવાડજો.”

“પણ ભાબી, આવી બૂલ ન કરીએ. તમે “કિકા” કહીને મારા ભાઈને ખુશ મારી તો કોઈ અજાણ્યો. એમ ધારે કે મારા ભાઈ તમારા પુત્ર.....”

“આ શું કયું બર બોલે છે ?”

“તમેજ બાકી છે. કિકાને બદલે “તમારા ભાઈને મોકલો” એમ કહું હોત તો પણ ઠીક ! આ તો “કિકા ?.....”

“બધ રહેવા દે—તારી વહુ આવે ત્યારે જોઈશું.” મારા પિત્રાઈ ભાઈ વચ્ચે બોલી ઉઠ્યા.

ભોગજોગે તેજ દિવસે સરલા પિયેરથી આવી.

“પ્રિયતમ.” મારી પત્નીએ રણકાર કર્યો.

“શું કહે છે સરલા ?”

“જમવા પધારો.”

અથ વાંચક ! તે વખતે પેલી બબ્બાની મા અને બબ્બાનો બાપ તો મ્હોડું મ્હોડું રાખી ઉભા રહી ગયા.

“આ તો કહેતો નથી પણ કરી બતાવે છે” તેઓ મનમાં બોલ્યા.

વાંચક, કયા શાસ્ત્રમાં પતિએ પત્નીનું નામ કે પત્નીએ પતિનું નામ ન દેવું એવું લખ્યું છે ? કોઈ પણ શાસ્ત્રમાં મનાઈ નથી કરી પણ બૈરક શાસ્ત્ર ઉર્દૂ મહિલા પુરાણમાં લખ્યું છે અને તે શાસ્ત્રના સિદ્ધાંતે આપણે પુરુષો વસડાઈએ છીએ.

આલુ સદીમાં આપણે રોહલગન—પૂનર્લગ્નની છુટ આપવા કમર કસી છે તો પછી આપણે “બબ્બાની બાને” ખરા નામથી કેમ ન બોલારીએ ! અને “બબ્બાની મા” તેના પતિને “બહાલા-જીગરના તારા—” એમ કહીને આ માટે ન બોલાવે ?

બી. જી. સી.

તમે પરણ્યા છો ! તમારો સંસાર
સુખી છે ?

તમારે સંસારમાં સ્વર્ગ ઉતારવું છે ?

શ્રી પુરુષના માર્મિક ભેદો જાણવા છે ?
કોકશાસ્ત્રના રસીલા રહસ્યો ઉકેલવા છે ? તો આજેજ વાંચો—

વિલાયતી કોકશાસ્ત્ર.

(બે ભાગમાં સમ્પૂર્ણ)

સેંકડો રૂપિયાનો ભાગ આપી યુરોપીઅન, જર્મન, ફ્રેંચ, અંગ્રેજ અને આર્ય વૈદ્ય ડાક્ટરોના સતાવાર રતિશાસ્ત્ર અથવા કોકશાસ્ત્રના ગ્રંથો પરથી ગુજરાતીમાં તમ્બાર કરેલું આ એકજ અદ્ભુત પુસ્તક છે. શ્રીને કેમ રાજી કરવી ? વશીકરણ વિદ્યા—કામી શ્રી ઝોળખવાની રીત—મર્માધાનની પરિક્ષા—વાંઝીયા મ્હેણું ટાળવાના ઉપાયો વિગેરે વિગેરે અનેક કિંમતી ઉપાયોથી ભરપૂર સચિત્ર ! સચિત્ર ! ! સચિત્ર ! ! !

દરેક ભાગની કિંમત રૂ. ૧૥

વિલાસ ઓફીસ.

બજારગેટ સીટ, હાટ મુંબઈ.

વિચિત્ર ચોર.

(એક અજાણ રસીલી ડુંડી વારતા.)

૧

“ હેલો ! મદન ! આજ મ્હોં છુપાવીને બેડો, નહિ પાલવેજો !
Get up. જલ્દી કર.” સ્નેહવદન દિવાનખાનામાં પ્રવેશ કરતાં
બોલ્યો.

“ પણ છે શું ? જ્ઞાનો બરાડા પાડી મરે છે ! જરા બસી
મરને.” મદને અભ્યર્થના કરી.

“ You old fool ! મેરજ નક્કી થયું તેની મીઝલસ આપવા-
ની વાત તો કરતો નથી અને—”

“ હેલો ! મી. સ્નેહવદન સ્નેહસદનમાં પધારી ચુક્યા છે ને શું !”
ચંદ્રવદન દાખલ થતાં બોલ્યો.

“ આવો, આવો, ચંદ્રવદન ! હું તમારીજ રાહ જોતો હતો.”
મદન બોલ્યો.

“ કેમ આજ કંઈ અમારીજ રાહ જોવાતી હતી ?”

“ વાત એમ છે—” સ્નેહવદને ચલાવ્યું “ કે શ્રીમાન મહાશય
મદનરાજ હવે બે પગવાળા મટીને ચારપગવાળા થવાના છે.
તમ્હારી થઈ રહી છે અને તેની ખુશાલીમાં મહા પાણી સાથે કૃષ્ણ
સીનેમાની પાર્ટી પણ નક્કી થઈ ચુકી છે.”

“ઝોહો ! ત્યારે તો ઉધડીજ ગયાં. અરે કાકી ! ઝો કાકી તારા મોટાબાઈના લગ્ન છે ને તુ આમ છુપાતી ફરે છે ? આ બહા લાવ તો ખરી ?” ચંદ્રવદને જ્યોતિને ખુબ પાડતાં કહ્યું.

જ્યેતિ મદનની લત્રિજી હતી. તેની ઉંમર બાર વર્ષની હતી, હજી અવિવાહિત હતી, તેની ચપળતા તથા નમ્રતાથી મદનના મિત્રો તેને અત્યંત પ્રેમથી રહતા હતા. હાથમાં રહાના પાલા લઈ જ્યોતિ હોલમાં દાખલ થઈ. સ્નેહવદન ઉઠી બારણા તરફ ચાલ્યો.

“આ સ્નેહ કાકા તો બડા આડા છે, જરા વાર લાગે તો રીસાઈ બેસે છે.” જ્યોતિ બવાં ચઢાવતાં લાડમાં ખોતી.

“અને હું ?” ચંદ્રે પુછ્યું.

“તમે તો ધણાજ ધણાજ શાણા. પણ ચંદ્રકાકા ! તમારા લગ્નમાં—”

“હા હા જરૂર લઈ જઈશ. તું તો પહેલી. પણ હવે તારા મદનકાકાનું તો પહેલું પતાવ.”

સ્નેહ આવી ખુરસી પર બેઠો.

“કેમ ! વગર મનાવે આવ્યા ?” જ્યોતિયે ટકોર કરી.

“તારા મનમાં કે કાકા રીસાયાનો એક પાલો આ વધુ મળે; પણ એ આશા ના રાખતી હોકે ?” હું તો સામઠલ અહીંથી દેખાય તેમ દુકા ગયો હતો કે કેમ લઈ ન જાય.”

“વેલ ! મદન ! લગ્નમાં કીકીને શું આપીશ ?” ચંદ્રે પુછ્યું.

“મારે તે વળી આપવાનું હોય ?”

“ કેમ નહીં ? ”

“ જે આપવાનું હોય તે બધું તમારે.”

“ વાહ. જો, કેવો માથેથી ભાર ઉતારે છે ? જોયું કીકી ! સાંભળ્યો કાકાનો જવાબ ? તું તો કાપા કાકા કરી મરે છે.”

“ જોમાં બોટું શું કહ્યું ? ” જ્યોતિ બોલી. એ લાવે તો તમે કહેશો કે આવું શું લાવી આપ્યું. તેથી તમારાજ ઉપર નાંખ્યું છે. કે તમે તમારી મરજી મુજબ લાવી આપો.”

“ કીકી છેતો પાકી મદન ! તને પણ પી જાય એવી છે,” સ્નેહ બોલ્યો.

“ અરે આ કોઈ સાઈકલ લઈ જાય ” કીકીએ એકદમ ઝુમ પાડી.

ચારે જણુ બહાર જઈ જોવા લાગ્યા તો એક ભદ્ર યુવક જાણે પોતાનીજ સાયકલ હોય તેમ લઈને ધીમેથી ચાલતો હતો. બધાએ તેને પકડ્યો. તે યુવક શાંત ચિત્તે જાણે કંઈ બન્યું ન હોય તેમ શાંત ચિત્તે ઉભો રહ્યો.

બધા ઉપરા ઉપરી અનેક પ્રકારના પ્રશ્નો કરવા લાગ્યા. કોઈ તેને પોલીસને સોંપી દેવાની સલાહ આપવા લાગ્યું. તો કોઈ તેને ટાઢા ઉના મેથી પાકના લાડુ જમાડવાની ભલામણ કરવા લાગ્યું. એટલામાં સ્નેહવદને મદનના કાનમાં કહ્યું:—

“ અરે ! આ યુવક તો અમારી સાથે M. A. કક્ષાસમાં છે.”

“ હું જોમ. જો. તો અભ્યાસ કરનાર આવું કામ કરે એ આજે

સાંભળ્યું.” મદન આશ્ચર્ય પામતો બોલ્યો. પછી તે યુવક તરફ ફરી પુછવા લાગ્યો:-

“ મદાશય ! તમે જાણો છો કે આ સાયકલ તમારી નથી ?”

“ હા.”

“ જાણુના છતાં આમ ચોરી છુપીથી લઇ જાઓ છો ?”

“ જરૂરીઆત મફત ખુરી ચીજ છે.”

“ એટલે ?”

“ એટલે એ કે જે કામ માટે હું સાયકલ લઇ જતો હતો તે કામ વિલગ થતાં બમડી જત અને મારી જીંદગી ખરાબ થાત. તેથી રસ્તે ચાલતાં સાયકલ જેમ આવશ્યકતા પુરી કરવાની લાલશ થઇ આવી ” યુવક જવાબ દેતો હતો છતાં તેના મહેરા પર નિર્ભયતાની છાપ સ્પષ્ટ જણાતી હતી.

“ આવા ખાનદાન થઇને આવું કામ કરવા તકયાર થયા ? છી છી હવેથી એવું ન કરશો.” જ્યોતિ યુવકને સંબોધી બોલી. યુવક પ્રશંસમાન દ્રષ્ટિએ તેના તરફ જોઇ રહ્યો. જ્યોતિએ મદનને કહ્યું. “ કાકા ! જવાદો એમને. હવેથી એ એવું કામ નહીં કરે.

“ અવશ્ય, નહીજ કરે.” યુવક બોલ્યો.

“ તું જામીન થતી હમશ નહીં કે ? ચંદ્રવદન બોલ્યો.

“હા. જરૂર.” યુવકના સામે જાણે તેણે ભવિષ્યમાં આવું કામ ન કરવા વિનવતી હોય તેવા ભાવથી જોતાં બોલી. “હું જામીન.”

“ત્યારે હું જઈ શકું છું?” યુવકે પુછ્યું.

“જાઓ. પણ થાદ રાખજો કે હવે પછી—” મદન વાક્ય પુરું કરે તે પહેલાં યુવકે ચાલવા માડ્યું તે જોઈ જ્યોતિ બોલી: પણ તમારે તે કામ શું હતું? આવશ્યકતા શી હતી તે તમે કહો?”

“મારે દશ રૂપીઆની આવશ્યકતા હતી.” યુવક બોલ્યો.

જ્યોતિએ દયામણે મુખે કાકા સામે જોયું. જ્યોતિપર મદનનો પ્રભાવ રનેહ હતો. તેણે ખીરસામાંથી દશની નોટ કઢી જ્યોતિને આપી. જ્યોતિએ તે યુવકના હાથમાં મુકી. યુવક ચાલ્યો ગયો.

૨

“જ્યોતિ! અરે જ્યોતિ! આ તારા રનેહવદન કાકા પાસે થયા. વધામણી તો આ.” મદન જ્યોતિને ખેલાવતાં બોલ્યો.

“સાચું? રનેહ કાકા! હવે એમને અભિજ્ઞાન શકું તથા અપાવો. હાં વળી.”

“જરૂર કીકી? જરૂર અપાવીશ. હાં પણ એક વાત તો જુલોજ ગયો. કીકી! પેલો ચોર કે જેને મારે તું જામીન થઈ હતી તે પણ પાસ થયો છે.”

“સાચી વાત!”

“હા. પાસ તો પાસ. પણ સહથી પ્રથમ.”

“જ્યોતિની આંખમાં હર્ષના આંસુ આવ્યા. તે બોલી: ખિચારને પોલીસમાં સોંપી જેલમાં નખાવ્યો હોત તો શી દશા થાત?”

જ્યોતિ પોતાની માને આ શુભ સમાચાર કહેવા દોડી ગઈ. ક્ષણ પછી મદને રોહને પુછ્યું:—

“વારું! એ તો ઠીક. પણ એને દશ રૂપીઆની એવી શી આવશ્યકતા પડી હતી કે ચોરી કરવા તક્યાર મયો હતો?”

“વાત એમ છે.” રોહ કહેવા લાગ્યો. “કે એ છે એક જમીનદારનો એકનો એક છોકરો. અહીં આવ્યા પછી તે એક નટીના પંજમાં સપડાયો. નટીએ પણ એને લુલાવામાં બાકી ન રાખી. ઘેરથી આવતા તમામ પૈસા નટીની તીબ્બેરીમાં જવા લાગ્યા. છેવટે નટીનાં ત્રાસથી ચોરી કરતાં શીખ્યો આખરે કંટાળ્યો. અને દેશમાં નાસી જવાનો ઇરાદો કરવા લાગ્યો. પણ હાથમાં પૈસા નહિ. શું કરે? આ દશ રૂપીયા લઈને એ સીધો દેશમાં ચાલ્યો મયો હતો. છોકરો ધણેજ લાયક શાન્ત, બહુવામાં પણ એવો, છતાં કોણ જાણે કેમ કે નટી પાછળ દીવાનો ચમ મયો હતો. નટીએ કંઈ કામણુ કર્યું હતું એમ કહેવાય છે. પણ હવે સુધરી ગયો છે.”

દિવસ પર દિવસ જવા લાગ્યા. જ્યોતિની હમ્મર પંદર વરસની થઈ. તેનાં માતા પિતા તેના લગ્ન માટે તબવીબમાં પડ્યાં. જ્યોતિનો

અબાસ મેટ્રિક સુધી થયો હતો. આગળ બણાવવાની તેના પિતાની મંજૂ હતી. પરંતુ તેની માતાની અનિચ્છા આગળ તેના પિતાને નમ્યું આપવું પડ્યું હતું. બણા ઠેકાણાં જ્યાં પરંતુ જ્યોતિના પિતાના ધ્યાનમાં વર કે ધર કંઈજ આવતું નહીં. આખરે એક દિવસ જ્યોતિના મામા અનિલનો કાગળ આવ્યો. તેમાં તેણે કરશાહીના જમીનદારના છોકરાના છોકરા માટે ઘણી પ્રશંસા કરીને ખાસ બલામણુ કરી હતી કે આવો વખત ફરી નહિ આવે. ધર તેમજ વર બંને સારા છે. છોકરો ડેપ્યુટી કલેક્ટર છે. હજી સુધી નકી કંઈ નથી. તેના મામાપ ઘણું સમજાવે છે પણ તે માનતો નથી. છેવટે તેના મામાપ દ્વારા ઘણું દબાણ કરાવ્યું છે. અને મારી પાસેથી જ્યોતિનો ફોટો હતો તે જોવા મોકલ્યો છે. દરેક વખતે તે તેના પિતાને ના ચોખ્ખી લખતો. પરંતુ આ વખતે ફોટો મળ્યા છતાં કંઈ જવાબ નથી આપ્યો. તેથી સોએ સો ટકા આશા છે. આ કાગળ મળતાં તરત તમે અહીં આવો અને આપણે જાતે જાહેર જમીનદાર મહાશય સાથે નક્કી કરી નાંખીએ. એ છોકરો પણ આજકાલમાં અહીં આવે એમ છે.

જ્યોતિના પિતા તરતજ ત-યાર થઈ પોતાના સાળાને લાં ગયા. ત્યાંથી જમીનદાર મહાશયને મળી વાત કરી. છોકરાને જોયો. બેવા દેવાનું નક્કી કરી પાછા ફર્યા. જમીનદાર મહાશયે પણ અઠવાડીયામાં આવી કન્યા જોઈ જવાનું વચન આપ્યું.

વચન મુજબ જમીનદાર આવી કન્યા જોઈ, ખુશ થયા. લગ્નનું સુકુર્ત પણ તેજ કાણે નક્કી થયું. બંને પક્ષ મહાસમારબની તક્યારી કરવા લાગ્યા.

(૩)

આજ જ્યોતિનો વિવાહનો દિવસ છે. ચારે તરફ દોડ-ધામ મચી રહી છે મદનના તમામ મિત્રોને કંકોત્રી લખાઈ ગઈ છે ચંદ્રવદન તથા રત્નેશ્વર પણ આજ આવનાર છે. જ્યોતિની સખીએ વરનાં વખાણ કરી વારંવાર જ્યોતિને ચીઢવે છે. વરે પણ વખાણને પાત્રજ છે. સાંજના ચાર વાગી ગયા છે પરંતુ રત્નેશ્વર ન આવવાથી મદનનું મન કાંઈક ઉદ્વેગમાં છે એટલામાં રત્નેશ્વરનો તાર આવી પહોંચ્યો કે “ગાડી ચુકી જવાથી રાતની દશની ટ્રેનમાં આવીશ.”

જેત જેતામાં જાન આવી પહોંચી. પ્રાથમિક સંસ્કાર વિનિ થઈ ગઈ. લગ્નનું મુહૂર્ત નજીક આવતાં રહી મુજબ સર્વ ક્રિયા થવા લાગી. વરકન્યા પણ ચોરીમાં બેઠાં. પરસ્પર મુખદર્શનનો સમય આવ્યો. ગોર બોલ્યા:—“કાંઈ પણ શરમ રાખ્યા વિના પરસ્પર મુખ જોઈ જોઈ જો.”

વરકન્યાની નજર એક થઈ. એમિંતી જ્યોતિ બોલી ઉઠી “ચોર ચોર.”

ચારે તરફ હોહા થઈ રહી. ચોર ક્યાં છે ? કોણે દીડો, કોણે ધુમ પાડી ? અહિં શોર બકાર થઈ રહ્યો. સાસોના દાગીના, કપડાં, ખીસાં તપાસવા લાગ્યા. ઘરમાં પણ તીજોરીની ચાવીઓ સંભાળવા લાગી. જ્યોતિ બોલતાં બોલી ગઈ, પરંતુ તેના મનમાં કાંઈ કાંઈ તર્ક થવા લાગ્યા.

“ખરેજ એ ચોર નહિ હોય તો શું થશે ? અરેરે ! હું કેવી મુખી ? વગર વિચારે આશો ગોળવો કરી મુક્યો ? એ પોતાના મનમાં શું ધારશે ! હીઃ હીઃ આ મેં શું કર્યું ?”

વર શાન્ત ચિતે ઘોડીવાર ખેસી રહ્યો. પછી આ બધી ગઢબડને લાભ લઈ ધીમેથી જ્યોતીને સંબોધી બોલ્યો. “ચોરને પરણશે કે ચોર ચાલ્યો જાય ?”

જ્યોતિ ખીસીઆણી પડી ગઈ. જેમ તેમ કરી તે બોલી!
“મારી જીવ થઈ ગઈ. મનમાં ન લાવશો.”

જ્યોતિનો પ્રત્યુત્તર સાંભળી વર મુદુહાસ્ય કરી નજીક ઉભેલી જ્યોતિની એક સખીને કહેવા લાગ્યો:—

“અસલના જમાનામાં વર કન્યાને ચોરી કરી લઈ જતો. અને આજ પણ આ એક જાતની ચોરીજ છે, તેથી કન્યા એમ બોલી: એમાં ગભરાવાનું કંઈ કારણ નથી.”

વાત ધીમે ધીમે કન્યાનાં માળીપના જાણવામાં આવી. બધાં શાન્ત થયાં. ગોરે વખત થઈ જવાથી જલ્દી જલ્દી લગ્નક્રિયા પુરી કરી.

જમવાનો સમય થયો. એટલામાં સ્નેહવદન આવી પહોંચ્યો. મદન સ્નેહને લઈ વરની મુલાકાત કરવા ગયો. વરને જોઈ સ્નેહવદન એકદમ તેનો હાથ પકડી બોલી લઈ્યો:—

“હેલો ! મંદ્રવદન ! તું ?”

“હા ભાઈ ! હુંજ છું. મારા જમીનના જીવનની જમીનગીરી માથે લેવા આવ્યો છું.”

સ્નેહ તથા મદન મંદ્રવદનને મદનના ખાનગી ઝોરડામાં લઈ ગયા. સ્નેહવદન જ્યોતિનું કાંડુ પકડી ત્યાં લઈ ગાગ્યો અને બોલ્યો: “કીકી !

હવે તારી જમીનગીરી છુટી ગઇ, અને બદલામાં ચોરે તારી જાંગીની જમીનગીરી લાંધી. કેમ કીક ને!"

ચારે જણ હસી પડ્યા. જ્યોતિ એકદમ લાંથી દોડી ગઇ. જતાં જતાં બોલી:- "જાઓ! તમે બધા બહુ ખરાબ છો."

ઉઠાવગીર.

છપાય છે !

છપાય છે !

હસો પેટ પકડીને હસો! જાડા થાવ.

ઘનશ્યામ ઘુસણોયા

અને

જગન જોગી

આ નાનકડું પુસ્તક વાંચતાં તમે જી હો. આ પુરૂષ પણ

હસી હસીને લોથપોથ થઇ જશે.

દિ'. ફક્ત ચાર આના.

જા. ખ. આપનારે તુરત લખવું.

વીલાસ ઓશીસ

બબરગેટ, કોટ મુંબઈ.

રોઝા લામ્પર્ટ

યાને

પાદરીની પુત્રી.

દુનીયાના મશહુર લેખક મી० રેનોલ્ડ્સે આમાં કમાલ કરી છે.
એક પાદરીની પુત્રી મરીબીને લીધે કુચારી દશામાં પતીત થયા
પછી તેને કેવા સંજોગોમાં અનેક આશ્ચર્યોના આશ્રય લેવો
પડે છે તે વાંચતાં તમે દુનિયાદારીનું કિંમતી જ્ઞાન મેળવશો.

કિં. રૂ. ૨-૮-૦

વી લા સ ઓ શી સ.

બજારગેટ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.

કામરૂદેશની સફર.

વિજયાદેવી ઘણાં પ્રભાવશાળી વ્યક્તિ છે. તેમના પ્રભાવ આગળ મોટા મોટા વિક્તાનો પણ ગેથાં ખાય છે. તેઓએ આટલો પ્રભાવ શાથી મેળવ્યો હશે, તેનો વિચાર મને દરેક પળે આવતો, અને તેથી તેમની સાથે પરિચય વધારવાથી મને ખબર પડી કે તેઓ કામરૂદેશનાં વતની છે. કામરૂદેશનું નામ સાંભળતાંજ મને તે જોવાની ઉત્કંઠા થઈ આવી તેથી ગમે તે પ્રકારે પણ મને ત્યાં લઈ જવાની મેં તેમને વિનંતી કરી.

“ત્યાં જવાની શરતો ઘણી આકરી છે. તમારાથી નહિ પળાય” દેવીએ કહ્યું.

“કોઈ પણ ભોગે હું શરતો પાળીશ. પણ મને ત્યાં લઈ જાઓ. મારી ઉત્કંઠા હું દબાવી શકતો નથી.” મેં કહ્યું.

આખરે તેઓ કબુલ થયાં. નક્કી કરેલે દિવસે તેમણે મને એક આલામાં કાંઈ પ્રવાહી આપી પી જવા કહ્યું. પ્રવાહી પીધા પછી તરતજ મને દુનીઆ ચક્કર ચક્કર કરતી લાગી, અને મેં મારું માન ગેયું.

મને જ્યારે ભાન આવ્યું ત્યારે હું ખરેખર વિજયા દેવી સાથે ખુદ કામરૂદેશના પાપતપ્તના એક ભવ્ય રસ્તા ઉપર ચાલતો હતો ! આજુબાજુ જોતાંજ મારી અદ્ભુત બહુર મારી ગઈ. દરેક ઠેકાણે સ્ત્રીઓ કામ ઉપર લાગેલી હતી—દુકાનોમાં, હોટલોમાં, ગાડી હાંકવામાં

મોટર ચલાવવામાં, ત્રામના કંડકટર તરીકે, જ્યાં જુઓ ત્યાં સ્ત્રીઓ જ
સ્ત્રીઓ ! પુરુષ તો જવલ્લેજ નજરે પડતો ! અને તે પણ આપણે
અહીં સ્ત્રીઓ જેમ બીકથી જોતી ચાલે છે તે મુજબ બીકથી આમ
તેમ નજર નાંખતો ! કામરૂદેશ વિષે મેં જે ઉડતી વાતો સાંભળી
હતી તે ખરી લાગી. ફેર માત્ર એટલેજ કે અહીં સુધારાનો પવન
વાદ ચુક્યો હતો. દુકાનના પાટીયા પર નજર નાંખી તો ત્યાં લખેલા
નામ વાંચી માફ કદ્ય ચડકી ગયું. પાટીયાના કેટલાક નમુના નીચે
મુજબ છે:—

Mrs. Lilibai & Daughters (આપણે ત્યાં & Sons
લખાય છે તેથી ઉલ્ટુ !) Savita & Sisters (આપણે ત્યાં
& Brothers લખાય છે તેથી ઉલ્ટુ !)

મીસીસ રક્ષમણી ચંદનગૌરીની કું. વિગેરે.

મેં અન્યથા થઈ વિજયાદેવીને પ્રશ્ન કર્યો. “ દેવી આવા પ્રકારના
પાટીયાં કેમ છે.” “ ધીરથી બોલો. જુઓ બધી સ્ત્રીઓ તમારા તરફ
ડોળા ધુરઢાવતી જોઈ રહી છે. કારણ તમે પરદેશી તરીકે જણાઈ
આવો છો. પુરુષ જાત તરફ તેઓને ઘણેજ તિરસ્કાર છે. અહીં
વારસ મોટી છોકરી ગણાય છે. અને મિલકત બીજી છોકરીઓ વચ્ચે
વહેંચવામાં આવે છે. છોકરાને તો ફક્ત જગ્ન પ્રસંગે કપડાં કે જણસ
આપી હોય તેજ વળી કોઈ કોઈ વખત છોકરો સાસરેથી આવે ત્યારે
દશ પંદર રૂપીઆની મતા લઈ જાય ! ”

“ છોકરો સાસરેથી આવે ? શું કહો છો દેવી ? ”

“ ખરી વાત છે. અહીં લગ્ન પછી છોકરો સાસરે જાય છે. અને તેને ત્યાંજ જીંદગી સુધી રહેવું પડે છે. પોતાના મા બાપથી જીંદગીભર છુટા થવાનું હાય છે. સાસરેથી રજા મળે તો બાકી કોઇ કોઇ વખત આવીને મળી જાય. વળી મા બાપ અહીં છોકરાને ઘેર પાણીનો છાંટો પણ ન લે. તેનું અન્ન માટી બરાબર મળે છે.”

અજ્ઞાનપીમાં પરંપરામાં ગરક થતો હું આગળ ચાલ્યો. સુધારો અહીં એટલો બધો આગળ વધેલો કે ધણી ખરી સ્ત્રીઓએ યુરોપની કેટલીક સ્ત્રીઓની માફક વાળ કપાવી છોકરાઓના જેવા વાળ રાખ્યા હતા. અને ખુશ્લી રીતે સીગારેટ પીતાં પણ તેઓ અચ્ચકાતી ન હતી ! એક આગળ જતાં એક મોટું ટોણ અમારા જોવામાં આવ્યું. નજીક જતાં માલુમ પડ્યું કે એ સ્ત્રીઓ વચ્ચે મારામારી થતી હતી. અને બીજી આબુબાણુ તમાસો જોતી હતી. તેમની લલવાની રીતભાત અને ધૂણાજનક શબ્દો આપણા મુંબઈના દાદાઓને પણ ટપી જાય તેવા હતા. દેવીએ વધુ ન બોલવાની મારી સાથે અગાઉથી શરત કરેલી હોવાથી હું મુંઝે મોઢે તેમની પાછળ ચાલ્યો. ત્યાંથી આગળથી પસાર થતી એક ટ્રામ અમે પકડી, અને તેમાં અમે બેઠાં, ટ્રામમાં ટીકીટ લીધા પછી ટીકીટ ચેક કરનારી ઓશીસર આવી. તેનો સ્વાખ્ય ઝોરજ હતો. વાળ કપાવી વચ્ચેથી સેંથો પાડેલો, હાથમાં પંચ કંઈવાનું મશીન, અને મોઢામાં સીગારેટ, તે બધાની ટીકીટ ચેક કરી અને ચાલતી ટ્રામે વીજળીની ઝડપથી ઉતરી ગઈ !

વિજયાદેવીએ મને કહ્યું. “ આપણે સુભદ્રા બહેનને ત્યાં જઈએ

હીએ. તેઓ અહીંની કાલેજના લેકચરર છે. તેમની સાથે તમને મુલાકાત કરાવું.”

આવી વિદ્વાન રમણીની મુલાકાત થશે તેથી આનંદ પામતો હું તેમની પાછળ ટ્રામમાંથી ઉતર્યો. અમે એક મોટા મકાન આગળ આવી પહોંચ્યાં. અંદર દાખલ થતાંજ અમને સુભદ્રા બહેન સામા મળ્યા.

“ઓહો, કાશુ વિજયા બહેન ! ક્યારે આવ્યા ? પેલા જંગલીઓ હવે ઠેકાણે આવ્યા કે નહિ ?”

આજેજ આવી બહેન, ભાષણોદ્ધારા મેં મારું બનવું કર્યું છે. પણ એક સૈકો ગયા વગર ત્યાંની સ્ત્રીઓને સ્વતંત્રતા મળે તેમ લાગતું નથી.”

હું તરત સમજ્યો કે “જંગલી” શબ્દની ઉપાધી કોને માટે હતી :

“આ ભાઈ ત્યાંથીજ મારી સાથે આવેલા છે.” વિજયાદેવીએ કહ્યું “તેઓ સ્વતંત્રતાના હિમાયતી છે. અને આપણા દેશનો અભ્યાસ કરવા આવેલા છે.”

મેં સુભદ્રા બહેન તરફ માથું નમાવ્યું. તેમને પણ માથું નમાવી સામે જવાળ વાળ્યો અને ધરના અંદરના ઓરડા તરફ જોઈ ખુબ મારી :

“અંપક સાદી લાવીને પાથર, અને ઝટ ત્રણ પ્યાલા ચા કરી લાવ.”

અંપક શબ્દ સાંભળી મેં ધાયું કે તે કાંતો તેમનો પુત્ર હશે અથવા તો નોકર હશે. પણ અંપકે જ્યારે બહાર આવી સાદી

પાથરી સારે મને ખાત્રી થઈ કે તે તેમનો પુત્ર તો નજ દેખા-
સુભદ્રા કરતાં એ ચાર વરસે નાનો દેખાતો તે પાકટ ઉમ્મરનો
ગૃહસ્થ હતો. પાછળથી વિજ્યાદેવીએ મને કહ્યું કે તે સુભદ્રા બહેનના
પતિ હતા ! સાદડી ઉપર બેસી અમે જરા વાતોમાં વળગ્યા એટલામાં
સુભદ્રાની મોટી પુત્રી કુદતી કુદતી હાથમાં છાપુ લઇને આવી. અહીંનું
પેપર પણ કંઈ જુદી તરેહથી નીકળતું હશે. જાણી મેં તે માંગી
લાંચવા માંડ્યું. એ ત્રણ પાનાં ઉચલાવ્યા પછી નીચેનો ફરે મારી
નજરે પડ્યો.

કાન્તા સ્ટ્રીટમાં ગુંડીઓનો ત્રાસ.

અત્રે કાન્તા સ્ટ્રીટમાં આવેલી એક નાની ગલી આગળ ચાલે એક
સત્તર વરસનો યુવાન પસાર થતો હતો, તેવામાં અચાનક પાછળથી
ત્રણ ગુંડીઓએ આવી તેના ઉપર આક્રમણ કરી તેનું હરણ કર્યું
છે. હજી સુધી તેનો પતો નથી. પોલીસનાં 'ઇન્સ્પેક્ટર' મીસીસ.
જોષિયા ચાંપતી તપાસ ચલાવે છે !

ડીક. અહીં ત્યારે પુરૂષોના હરણ થાય છે ! આતુરતા મનમાંજ
હાવી છાપુ મેં સુભદ્રાદેવીની રજા લઈ ખીરસામાં મુક્યું. ચંપકલાલ
ચઢા કરી લાવ્યા તે અમે પીધી. એટલે તેઓ પ્યાલા લઈ ગયા.
અંદરના ઓરડામાંથી પ્યાલા માંજવાનો અવાજ સંભળાવા લાગ્યો.
કેટલીક આડી અવળી વાતચીત કરી અમે રજા લીધી.

બહાર રસ્તા ઉપર આવ્યા ત્યારે સામેથી એક વરેઘોડો આવતો
હતો. તે જોવા અમે હાહા વાજાં કરીએ વંગાડતી હતી અને સાજન

પથુ સ્ત્રીઓનુજ બનેલું હતું, વરધોડો નજીક આવ્યો, એક સુસજ્જિત ઘોડા ઉપર કીમતી જરીના પોશાક પહેરી એક ૬૫ વર્ષની ખુદી બેઠી હતી. તેનાં વાળ તદ્દન સફેદ થઈ ગયા હતા. અને ચહેરા ઉપર કરચલીઓનો સુમાર ન હતો. મુશ્કેલીથી તે ઘોડા ઉપર બેઠી હતી.

“આ કાણુ ? દેવી !” મેં વિન્યાદેવીને પુછ્યું.

“એજ પરણુનાર ! અહીં વરને બદલે કન્યા પરણવા જાય એવો રીવાજ છે !”

“એવો રીવાજ હોય તો તો ઠીક, પણ આ તો ખુદી છે. કન્યા નથી !”

“એ તો ચોથીવારનું લગ્ન છે. તમારે ત્યાં જેમ ખુદાઓ ૬૦-૭૦ વર્ષે પરણી બાળકીઓના ભવ બગાડે છે, તેમ અહીં આ ખુદી ચોથીવાર અગીઆર વરસના છોકરા સાથે લગ્ન કરવા જાય છે ખુદી મરી જશે તો છોકરો રાંડશે. પછી રાંડેલા છોકરાથી ફરી પરણાય નહી. વિધુરના માથાનું મુંડન કરવામાં આવે છે. તેને વાળ રાખવા દેવામાં આવતાં નથી, અને કાળા વસ્ત્રજ પહેરાવવામાં આવે છે. પરાધ સ્ત્રી સાથે વાત કરવાની બહુ છુટ અપાતી નથી. અને એક વરસ ખુણે પાળવો પડે છે !”

મારાથી વધુ સાંભળી શકાયું નહી. હિન્દની કરોડો વિધવાઓની દશા મારી નજર આગળ તરવરવા લાગી. એડલામાં વિન્યાદેવી બોલ્યાં.

“તમારે અહીંના રાણી સાહેબની મુલાકાત લેવી છે ? અહીં રાજ્ય હોતો નથી. રાણીજ રાજ્ય ચલાવે છે. તેના મરણ પછી તેની મોટી પુત્રી ગાદી ઉપર આવે છે. અને રાણીને પુત્રી ન હોય તે કાંઈ છોકરીને દત્તક લઈ ગાદીએ બેસાડે છે.”

“ચાલો અહીં આવ્યા છીએ તો રાણીને તો મળીએ. કંઈ વધુ જણવાનું મળશે.” મેં જવાબ આપ્યો. ત્યાંથી અમે સીધા મહેલ તરફ ચાલ્યા. મહેલ બહાર બરેલી રામકૃષ્ણ સાથે સ્ત્રીઓની એક ટુકડીને પહેરેલો હતો. વિજ્યાદેવીએ પોતાનું કાડું એક સ્ત્રી સાથે અંદર મોકલ્યાનું, કે તરતજ અમને સામા લેવા રાણીની ખાનગી સેક્રેટરી આવી વિજ્યાદેવીના નામનું આટલું બધું જાડું કેમ હશે. તે પાછળથી જણાવું કે તેઓ સ્ત્રી સનમાનનો ઉપદેશ કરવા દેશેદેશ ફરતાં હતાં.

અમને એક મોટા દિવાનખાનામાં લઈ જવામાં આવ્યાં, મખમલ બેસીત એક ખુરસી ઉપર લાંબા ટાંટીઆ કરી, સીગારેટના ધુમાડા કાઢતી રાણી બેઠી હતી. અમને જોઈ હસીને આવકાર આપ્યો. મેં મારું ત્યાં આવવાનું કારણ બતાવ્યું તે સાંભળી તે ધણી ખુશી થઈ.

“તમે અહીંની રીતભાત તો જોઈ. એ તમારા દેશમાં જઈને બધું વિગતવાર જાહેર કરજો અને અમારી બહેનો જે ગુલામીની જંજીરમાં જકડાઈ છે, તેમને છોડાવવા બનતો પ્રયાન કરજો.” રાણીએ કહ્યું.

“તમે તમારા દેશનો કોન્સલ દરેક મુલકમાં કેમ રાખતા નથી ?” મેં પ્રશ્ન કર્યો. આ સાંભળી રાણી હસી. તેણે કહ્યું:

“જોકે તમે રાજદારી પ્રશ્ન પુછોછો, પણ તમને જવાબ આપવામાં મને વાંધો નથી. અમારે કોઈ પણ દેશમાં કોન્સલ રાખવાની જરૂર નથી, તેમને કોઈને પણ ખુશામતથી શાન્ત રાખવા નથી. અમારે અમારા પોતાના કામદા છે, અને જે કોઈ આ મુલકમાં આવે તેને અહીનાજ કાયદા લાગુ પાડવામાં આવે છે. કોઈ દુરમન ચઢી આવે તો, અમારું નૌકાબળ તૈયાર છે. દુનીઆના કોઈ પણ બે બળવાન દેશો સામે ટકકર ઝીલે તેટલી લઘાયક સ્ટીમરો અમારી પાસે તૈયાર છે. વળી હાલમાં અમે એરોપ્લેનનો જથ્થો વધારવા માંડ્યો છે, જેમ અમે અમારા પગ ઉપર ઉભા રહેવાને શક્તિમાન છીએ. તમારા જંગલી અને ગુલામી દેશને મારો આટલો સંદેશો કહેજો કે સ્ત્રીઓને પુરી છુટ ન આપે તો પણ છેક ગુલામીમાં ન ઝકડી રાખે. તેમના શરીરનો અને મનનો વિકાસ થઈ શકતો નથી, ખાધે ખીલી ઉઠતી નથી. અને પ્રજા નિર્માલ્ય બનતી જાય છે.” રાણી બોલી રહ્યાં એટલે તેમનો આભાર માની મેં અને વિજ્યાદેવીએ રજા લીધી—મહેલની બહાર આવ્યા પછી મેં વિજ્યાદેવીને વિનંતી કરી કહ્યું.

“દેવી. બસ થયું. હવે મારે વધું જાવું કે સાંભળવું નથી. મારા દેશમાં મને મોકલી દો.”

“બસ તમારામાંજ ધરાઈ ગયા ? હજી તો વધું જોવાનું અને જાણવાનું છે.”

“વળી વિચાર થશે ત્યારે તમને વિનવીશ.”

વિજ્યાદેવીએ પાછી પ્રવાહી મને પીવા આપી પીતાંજ બધે અંધકાર લાગ્યો. અને થોડા વખતમાં હું મારા દીવાનખાનામાં ખુરશી ઉપર બેઠો હોઉં તેમ લાગ્યું.

કામરૂદેશ જોયા પછી મને એમ થાય છે કે આપણા હિન્દના પુરુષ વર્ગને સ્પેશીઅલ ટ્રેઇનમાં કામરૂદેશ ધકેલી દેખાએ તો કેમ ? તેમની મનોદશામાં પચાસ ટકા મુધારો થાય તો બસ છે.

ફેરીઆઓને પુરા બબર.

વિલાસ ઓક્સીસ તરફથી આવા અનેક નાના નાના પુસ્તકો આલુ પ્રગટ થશે. ફેરીઆઓએ રૂબરૂમાં મળી ખુલાસો મેળવવો. પ્રમાણિક ફેરીઆઓને ઉદાર કમીશન આપવામાં આવશે.

વી લા સ ફેરી સ,

બબરગેટ સ્ટ્રીટ

બર્મ.

બાવલા મુમતાજના કીસ્સાથી કેણુ ભડકી ગયું નથી ?

બાવીસ ભાખના એક ઘસડી એક મુમીની લલજત ચાખનાર
રાજવંશીઓ કરતાં પણ વધુ પરાક્રમે કરનાર દેશી
રાજાઓ જોવા છે ? તો વાંચો—

બેગમ કે બલા ?

રા. મધુકરની તદ્દન સ્વતંત્ર રસોલી નવલકથા.

પાંચ ચિત્રો—ઉંચા એન્ટીક કાગળ—સુંદર છપાઈ—પાકું પૃદ્ધ.

કિ. રૂ. ૨-૮-૦

વીલાસ ઝાશીસ.

બજારગેટ, સ્ટ્રીટ કોટ, મુંબઈ.

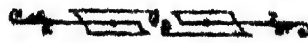
એશીયાના મહાન કવી સર રવીન્દ્રનાથ ટાગોરનાં નાટકો.

ચિત્રા અને માલીની (સચિત્ર.)

લેખક:—ડૉ. નટવરલાલ શેઠ, એમ. બી. બી. એસ.

આ ભાવવાહી નાટકો વાંચશો, ત્યારેજ તેની લહજ્જત જણાશે, જીવનને ઉન્નત અને સ્વર્ગીય ભાવોથી ભરી નાંખવા માટે આ પુસ્તક અવશ્ય વાંચો.

કીંમત માત્ર બાર આના પોસ્ટેજ સાથે રૂ. ૧.

ડીટકટીવ વારતાના શોખીનો માટે

ખૂની કે જાદુગર ?

સેક્ષન બેંકની વારતા ઉપરથી એક હિંદુ જાદુગરનાં ભયંકર કાવત્રાં અને મુસ્લીમ ડીટકટીવની અજાયબ ભરેલી ચાતુરી ભરેલું

આ પુસ્તક વાંચી તમે અજાયબ પામશો.

કીંમત બાર આના પોસ્ટેજ સાથે રૂ. ૧.

વીલાસ ઓશીસ,

બજારગેટ, સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.

વાંચવા લાયક અત્યુત્તમ પુસ્તકો.

			રૂ. આ. પા.
સુમન ગદ્યાવલી	૧ ૦ ૦
બહાદુરશાહ ઝફર	૩ ૮ ૦
ભાગીરથીની ભુલ્ય	૨ ૮ ૦
શયતાનનું ચક્કર	૨ ૪ ૦
રાજબા	૩ ૮ ૦
અમીઝરણાં	૧ ૮ ૦
હુરે મીસર ભાગ—૧-૨	૩ ૦ ૦
બાળ વિહાર	૦ ૧૨ ૦
ગેરીબાદી યાને ઇટાલીનો રણયુદ્ધ	૨ ૮ ૦
મુરખરાજ	૦ ૮ ૦
પ્રીરબલનો બન્ધુ	૦ ૮ ૦
નીલમ	૦ ૮ ૦
ખૂની કે બહુગર ?	૦ ૧૨ ૦
વિનાશી વામા	૨ ૦ ૦
એમ. એ. બનાકે ક્યું મીટી ખરાબ કી ?	૩ ૮ ૦
ભેદી કીસ્લાનો ભયંકર ભેદ	૧ ૮ ૦
ગઝલે રંજુર	૧ ૦ ૦
બેગમ કે બલા ?	૨ ૮ ૦
વિલાયતી કોકશાસ્ત્ર ભાગ ૧-૨ હરેકના	૧ ૮ ૦

		રૂ.	આ.	પા.
લંડન રાજ-રહસ્ય ભાગ ૧ થી ૮ ફરેકના	...	૦	૧૪	૦
ઉપા અને અરણ્ય	...	૩	૦	૦
બકુલ	...	૦	૮	૦
ટોલરટોયની વાર્તાઓ	...	૦	૪	૦
ભીષ્મ અને યુધીષ્ઠીર	...	૦	૪	૦
મહાયુગ્યએ કમાલ	...	૦	૬	૦
કુમુદા અને કાંતા	...	૧	૮	૦
અલક્ષત્રીઓનો ઉજવળ ઇતિહાસ	...	૦	૫	૦
કાકો કે કસાહ	...	૧	૦	૦
સુરતી લાલ	...	૧	૦	૦
સુવર્ણપુરનો શયતાન	...	૨	૦	૦
મહેન્દ્ર મુક્તા	...	૨	૮	૦
વેર વસુલ ભાગ ૧ થી ૪	...	૧૨	૦	૦
બહાદુર બાળા	...	૩	૦	૦
રસીક ધોળ	...	૧	૮	૦
હાસ્ય તરંગ	...	૨	૦	૦
આગ્રાનો ખજાનો	...	૨	૦	૦
કાળરાત્રીનું ખુની ખંજર ભાગ ૧-૨	...	૬	૦	૦
રજપુતોની રંગભૂમી	...	૩	૦	૦
દુર્ભાગી દારા	...	૩	૮	૦
પાટલી પુત્રની પડતી	...	૪	૮	૦
લીલી સુકી	...	૨	૮	૦
સીપાહ બચ્ચાની સબની	...	૨	૮	૦

			રૂ.	આ.	પા.
પ્રેમની ખુમારી ભાગ ૧-૨	૬	૦	૦
પંચાશરનો જયશીખરી ભાગ ૧-૨	૫	૦	૦
રણધેલા રજપુતો	૬	૦	૦
લુલનો ભાગ	૪	૦	૦
મહાભારતની કથા	૪	૦	૦
ચપળા	૨	૮	૦
ચાલુક્ય નન્દીની	૨	૦	૦
લુજબળથી ભાગ્ય પરીક્ષા	૨	૦	૦
સૌંદર્ય વિજય	૨	૦	૦
ઇંગ્લીશ ટીચર	૧	૮	૦
મહંતરાજનો ચેલો	૧	૦	૦
વીર દુર્ગાદાસ	૦	૫	૦
બહાદુર કલો અને અનાથ તારા	૧	૦	૦
કુજ બાળા	૧	૦	૦
બેરીસ્ટરની બેરી	૨	૦	૦
ભત્તહરિ નાટક મોટું	૩	૦	૦
પ્રતાપ રૂદ્ર ભાગ ૧-૨	૨	૦	૦
કંગાળ કેદી ભાગ ૧-૨	૬	૮	૦
અધ્યાત્મિક વાર્તામાળા	૧	૪	૦
ઝારાનું યુધ્ધ	૧	૮	૦
શશી બાળા	૦	૧૦	૦
સુકન્યા સાવીત્રી નાટક	૧	૮	૦
જમનાબતી મુર્તી	૨	૦	૦

		રૂ.	આ.	પા.
કુમર શિક્ષક	૧	૮ ૦
હિન્દુ બેરીસ્ટર યાને સદગુણી સુમન	૧	૦ ૦
બેદી રાજકુમાર	૧	૮ ૦
મુંબઇનું રાત્રી રહસ્ય	૧	૪ ૦
પાટણની પ્રભુતા	૨	૦ ૦
બેદી રાજકુમાર	૧	૮ ૦
સંસાર શિક્ષક	૨	૦ ૦
મદન પ્રભાનો ગુપ્ત ભેદ ભાગ—૧ થી ૩	૧	૮ ૦
અલક કુમારી ભાગ ૧ થી ૮	૪	૦ ૦
સમાજની સંઘવા ભાગ ૧-૨	૧	૮ ૦
રજપૂતોની રંગભૂમી	૩	૦ ૦
બહાદુર બાળા ભાગ—૧-૨	૩	૦ ૦
ઝેરી જમાનો ભાગ ૧ થી ૫	૧૧	૦ ૦
અંસરી બાલા	૩	૦ ૦
બહુ માછલી ભાગ ૧-૨	૧	૦ ૦
સરોવરની સુંદરી ભાગ ૧-૨	૧	૮ ૦
ઝેરની પ્યાલી ભાગ ૧-૨	૧	૮ ૦
કરણસીંહનો ગુપ્ત ભેદ ભાગ ૧ થી ૫	૨	૮ ૦
બત્રીસ પુતળાની વાર્તા	૩	૮ ૦
કૈલાસ કુમારી ભાગ ૧ થી ૪	૭	૮ ૦
તાનસેનની તાન	૨	૮ ૦
સફેદ ઠગ ભાગ ૧ થી ૩	૪	૮ ૦
અદ્ભુત હુંદારો ભાગ ૧-૨	૩	૮ ૦

			રૂ. આ. પા.
કુટીલાનુ કારસ્થાન	૦ ૧૨ ૦
સોનેરી ખંજર	૦ ૧૨ ૦
આશકની આત્મકથાઓ	૧ ૮ ૦
વિપત્તીનું વાદળ	૩ ૮ ૦
જાદુકળા સંગ્રહ	૧ ૮ ૦
હંસા યાને મઠનો બેઠ	૧ ૮ ૦
માયાની પુતળીઓ	૧ ૪ ૦
રોઝા લામ્બર્ટ યાને પાદરીની પુત્રી	૨ ૮ ૦
નવલ નવરંગી	૩ ૪ ૦
ઝોરા	૩ ૪ ૦
લોહીનો વેપાર	૪ ૮ ૦
અંધકાર પર પ્રકાશ	૨ ૮ ૦
રઝળતો રાજહંસ	૧ ૧૨ ૦
મહીલાની મહાકથાઓ	૩ ૮ ૦
બનીતાની વાલો	૩ ૮ ૦
પ્રમુદ વીણા	૧ ૮ ૦
ચંદ્રકળા	૨ ૪ ૦
પંચીકરણ	૧ ૮ ૦
ભદ્રકાળી	૨ ૦ ૦
સમાજ યાને સુધાહાંસીનું અનુસંધાન	૧ ૦ ૦
રનેહલતા યાને બેદબયું ખુન	૧ ૮ ૦
અદ્ભુત વાર્તા	૧ ૦ ૦

રૂ. આ. પા.

સ્નેહ લગ્નની સુંદરી ભાગ ૧-૨	૩	૮	૦
રત્નગદની રબા	૩	૦	૦
ઝાંસીની રાણી	૩	૦	૦
પૃથુકુમાર	૨	૮	૦
મુજરાતનો નાય	૪	૦	૦
લાલન વણ્ણઝારી	૨	૦	૦
બાજુરાવ બદલાડ	૨	૮	૦
રાણા પ્રતાપસીંહ	૦	૧૨	૦
શીરાજ-ઉદ્દૌલા	૩	૮	૦
જેશલ અને તોરલ	૨	૦	૦
મહારો દેશ	૨	૮	૦
સમ્રાટ અકબર	૧	૪	૦
ચંદ્રશેખર	૪	૦	૦
નંદન વનનો નાશ	૨	૮	૦
કલ્પેઆમ	૨	૮	૦
હૈદરઅલી અને ટીપુ સુલતાન	૧	૮	૦

તે સીવાય બીજાં અનેક જાતનાં સચ્ચીત્ર અને પાકાં તેમજ કાવ્ય બાધન્ડીંગના પુસ્તકો કીફાયત ભાવે મળશે.

વિલાસ ઓફીસ.

૧૮૧, બજારગેટ સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.

શુંગાર અને પ્રેસરસથી છલકાતી નવલ કથા.

યુવાન દમ્પતીઓ માટે સંસરમાં સ્વર્ગ.

ઉપા અને અરણ.

આવશે

ત્યારેજ સૂર્યોદય થશે.

અનેક સુદર આર્ટીકલ ચિત્રો, પોણી ચારસો પાનાનું
બ્લેઝ પેપરનું પાકી બાઇડીંગ સાથે આર્ટીસ્ટીક પુસ્તક.

કીંમત ફક્ત રૂ. ૩ પોસ્ટેજ આઠ આના.

વીલાસ ઓરીસ,

૧૮૧, બજારગેટ, સ્ટ્રીટ, કોટ, મુંબઈ.

વિલાસના ગ્રાહક થનારને ફક્ત રૂ. ૨૫.

બ્લોકો માટેની સમજ—સૌરાષ્ટ્ર શીલ્પસ લી. તરફથી
અમેને છાપવાને માટે બ્લોકો મળ્યા છે જે માટે તેઓનો આભાર
માનવામાં આવે છે.

આ ચાપડી નં. ૧૮૧, બજારગેટ સ્ટ્રીટ કોટ, મુંબઈમાં આવેલા
શ્રી હરિ-હર પ્રાન્ટીંગ પ્રેસમાં હરીલાલ વલ્લભદ્રસે વિલાસ ઓરીસ
માટે છાપી અને તેજ ઠેકાણેથી પ્રગટ કરી.

